

зані явища. Таким чином, антропологічний підхід до прав людини надає можливість визначити права саме як людські якості, такі як свобода, рівність, відповідальність, суб'єктність.

Література:

1. Максимов С. І. Методологічні засади правової антропології / Методологічні проблеми правової науки: мат. міжн. наук. конф., Харків, 2002 р. – Харків: Право, 2003. – С. 126 – 128.
2. Саидов А. Х. О предмете антропологии права / А. Х. Саидов // Государство и право. – 2004. – № 32. – С. 63-69
3. Бессонова М., Бірюков О. Основи демократії / М. Бессонова, О. Бірюков – К.: вид-во Ай Бі, 2002. – 648 с.
4. Завальнюк В. В. Роль юридичної антропології у сучасному правовому розвитку / В. В. Завальнюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2013. – С. 309 –312.
5. Пуховська А. С. Права людини в контексті правової антропології / А. С. Пуховська // Теорія та історія держави і права. – 2014. – С. 109–115.

УДК 342.95

ТКАЛЯ Олена

СУСПІЛЬНА ШКІДЛИВІСТЬ ЯК ОЗНАКА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

В сучасних умовах невідкладною потребою постає реформа законодавства про адміністративні правопорушення, що не можливо без існування чіткої загальноприйнятої термінологічної бази, яка гарантує однозначність розуміння юридичних явищ, а також забезпечить якість нормативно-правового матеріалу. Важливим є необхідність переосмислення усталеного сприйняття щодо ознак адміністративного правопорушення. Оскільки вирішення проблеми понятійно-теоретичного аспекту адміністративного делікту неможливо без визначення категорійно-понятійного апарату. Особливу проблему в даному контексті становить визначення поняття суспільної шкідливості, її змісту та співвідношення з поняттям суспільної небезпеки.

Пошуку розуміння даних питань були присвячені в тій чи іншій мірі роботи таких вчених, як В. А. Бабиц, О. М. Бандурка, Д. Н. Бахрах, І. П. Голосніченко, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, Л. В. Коваль, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, В. І. Олефір, О. П. Рябченко, М. А. Самбор, М. М. Тищенко, В. К. Шкарупа тощо.

Відповідно до ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) «адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку передбачено

адміністративну відповідальність» [6, с. 35]. Проступки-делікти (лат. *delictum* – «проступок») – порушення, які завдають шкоду особистості, суспільству, державі та є підставою притягнення порушника до передбаченої відповідальності. Отже, розглядаючи адміністративний проступок у загально соціальному значенні слід розуміти його як антисоціальне або шкідливе для суспільства діяння, що спрямовано на знищення або посягання основ цивілізованого життя та порушує адміністративні норми. Тому значимою ознакою адміністративного правопорушення є суспільна шкідливість (небезпека).

У КУпАП законодавець оперує поняттям шкідливості лише щодо наслідків правопорушення, проте на теоретичному рівні виникає питання про визначеність цієї категорії та її співвідношення з поняттям суспільної небезпеки. Дана проблематика є ключовою в адміністративно-деліктному праві протягом десятиліть.

У середині XX ст. щодо цього виникає дискусія, на основі якої формується дві основні концепції. Як зазначає Копаков В. К., перша концепція (суспільної небезпеки проступку) базується на генетичних зв'язках адміністративного проступку і злочину і має історичне коріння (М. Таганцев, А. Єлістратов). Сучасні представники концепції суспільної небезпеки адміністративного проступку виходять з матеріальної єдності всіх правопорушень. Тому суспільна небезпека – це ознака, яка властива їм усім без винятку. Відмінність полягає лише в ступені суспільної небезпеки. Друга концепція (шкідливості адміністративних проступків) полягала у доведенні того, що адміністративні проступки є новим і особливим видом правопорушень; що вони мають лише їм притаманні властивості; що вони не мають (або остаточно втратили) генетичні зв'язки зі злочинами (М. Д. Дурманов) [7, с. 94].

Деякі сучасні науковці (Д. М. Бахрах, І. А. Галаган, Є. С. Герасименко, А. Е. Луньов та ін.) притримуються іншого погляду на це, зазначаючи, що тільки окремі проступки (наприклад, проти громадського порядку) мають таку ознаку як суспільна небезпека [3, с. 123]. Крім того, існує точка зору (Коломоець Т.О.) за якою поняття «суспільна небезпека» та «суспільна шкідливість» ототожнюються [1, с. 83]. Л.В Коваль зазначає, що КУпАП прямо не відносить до ознак проступку «суспільну небезпечність», але й не закриває шлях до цього [5, с. 30]. В свою чергу С.В. Ківалов вважає, що «всі протиправні діяння, в тому числі і адміністративні проступки, є суспільно небезпечними, оскільки небезпечність проявляється вже в самій протиправності діяння» [2, с. 129].

Законодавець взагалі не вживає такий термін як суспільна небезпека при визначенні адміністративного проступку, на відміну від визначення злочину (ст. 11 Кримінального кодексу України), даючи зрозуміти лише застосування суспільної шкідливості.

Суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони. Суспільний означає такий, що виражає соціальні відносини, становище людей у суспільстві, тому наявність шкоди оцінюється з позиції всього суспільства.

Поняття «шкідливість», на думку І.П. Голосніченко, виступає в ролі родового щодо поняття «небезпечність». Проступки мають різний ступінь шкідливості, який може підвищуватись і сягати нової якості – суспільної небезпечності [4, с. 135]. Наявність шкоди встановлюється шляхом опису, який самостійно вже виступає шкоди відповідного діяння. Суспільна небезпека – це ґносеологічна категорія, її не можливо встановити шляхом онтологічного опису того, що відбулося.

Правопорушенням має заподіюватись певна шкода іншим особам, тобто воно можливе виключно за умови наявності потерпілої сторони, під якою можна розуміти як окрему особу (фізичну чи юридичну), так і суспільство чи державу в цілому. Це фактично й деталізує таку ознаку як суспільна шкідливість, тобто не сприйняття такої поведінки суспільством, що відображається в існуванні певних заборон на її реалізацію.

Суспільна шкідливість поняття більш конкретне, що свідчить про шкоду, яка вже настала, а суспільна небезпека передбачає можливість настання шкоди у майбутньому. Тому «шкода» не може підмінятись поняттям поняттям «суспільна небезпека», оскільки одна визначає іншу. Суспільна небезпека може виражати реальну, фактичну заподіяну шкоду для інтересів суспільства або тільки можливість настання вказаних антисоціальних наслідків. Отже суспільна шкідливість нерозривно пов'язана з суспільною небезпекою, тому що адміністративні проступки і є небезпечними в силу своєї шкідливості. Тому суспільною небезпекою наділені всі правопорушення. Але окремо взяте адміністративне правопорушення не може становити небезпеки для суспільства в цілому, хоча певної шкоди вони дійсно завдають. З огляду на законодавець вважає більш прийнятним термін «суспільна шкідливість» щодо адміністративного правопорушення. Саме тому, про суспільну шкідливість мова йде при визначенні вини в ст. 10 та 11 КУпАП, а не про антигромадську спрямованість діяння, не про його суспільну небезпечність вказуючи на шкідливі наслідки [6, с. 44].

Такі категорії як суспільна шкідливість та суспільна небезпека (а саме, їх ступінь, розмір) є критерієм відмежування проступків від злочинів. Так наприклад, ст.. 155-2 КУпАП «Обман покупця чи замовника» передбачає, що під дію цієї статті підпадає «обман споживача, якщо заподіяна матеріальна шкода, не перевищує три неоподаткованих мінімуми доходів громадян», якщо ж збитки спричинені на більшу суму, то настає кримінальна відповідальність, передбачена ст.. 226 КК України. Так

само, через розмір заподіяної шкоди визначається поняття дрібного викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП) [6, с. 214]. У свою чергу у ч. 2 ст. 11 КК України закріплює, що не є злочином діяння, яке не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяло і не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Враховуючи сучасні тенденції реформування адміністративного права в цілому та адміністративно-деліктного зокрема, а також реформування кримінальної юстиції, важливим є нормативне закріплення таких понять як «суспільна шкідливість» та «суспільна небезпека». Це дасть можливість чітко відмежувати адміністративний проступок від злочину, суттєво підвищити ефективність застосування правових норм.

Отже, суспільна шкідливість це оціночна категорія, що характеризується завданням шкоди в наслідок адміністративного правопорушення або є небезпечною для тих суспільних відносин, що охороняються адміністративним правом. Суспільна шкідливість та суспільна небезпека можуть бути співставлені як дійсне та можливе. Соціальна шкідливість – це втілення ціннісного контексту, а суспільна небезпека – оцінювального, тому між даними категоріями можуть бути встановлені лише системна відповідність і відносна пропорційність, але не точне розмірне співвідношення.

Література:

1. Адміністративне право України: Навч. посібник / За заг. ред. Т. О. Коломоєць. – К.: Видавництво «Юрінком», 2007. – 345 с.
2. Адміністративне право України / ред. кол.: за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса: Вид-во «Одеська національна юридична академія», 2003. – 543 с.
3. Бахрах Д. Н. Административное право России: учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – М.: НОРМА, 2002. – 543 с.
4. Голосніченко І. П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права: навч. посіб. / І. П. Голосніченко. – Київ: Вид-во «Вища школа», 1991. – 304 с.
5. Коваль Л. В. Адміністративне право України: навч. посіб. / Л. В. Коваль. – К.: Вид-во «Юрінком», 1994. – 344 с.
6. Кодекс Украины об административных правонарушениях: научно-практический комментарий / [А. С. Васильев, Е. В. Додин, О. П. Подцерковный и др.; под общей ред. А. С. Васильева, А. И. Миколенко]. – Харьков: Изд. «Одиссей», 2008. – 656 с.
7. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навчальний посібник. / В. К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.